

A P E L
VI Walnego Zgromadzenia
Olsztyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej w Olsztynie
obradującego w dniach 27 – 30 maja 2014 r.
do Posłów RP

Projekt inicjatywy ustawodawczej
w zakresie wprowadzenia rozwiązań ustawowych umożliwiających
automatyczne ustalenie przez sąd – w przypadku wszczęcia postępowania spadkowego
w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po spadkodawcy
lub działu spadku, tego, czy spadkodawca nie zgromadził podlegających dziedziczeniu
oszczędności zgromadzonych w instytucjach finansowych (w tym środków pieniężnych w
otwartym funduszu emerytalnym)

Przedmiotowa inicjatywa ustawodawcza podyktowana jest rozprzestrzenianiem się na rynku finansowym niebezpiecznego zjawiska, jakim jest niewypłacanie osobom zainteresowanym (tu: spadkobiercom) przez instytucje finansowe (banki, fundusze inwestycyjne, otwarte fundusze emerytalne i inne), oszczędności zgromadzonych na rachunkach bankowych lub depozytach wartościowych tych podmiotów przez osoby, które zmarły (tu: spadkodawcy). Występowanie powyższego zjawiska na rynku finansowym jest możliwe, z uwagi na brak rozwiązań prawnych, które w sposób stosunkowo łatwy umożliwiałyby osobom zainteresowanym (tu: spadkobiercom) ustalenie tego, czy zmarły nie dysponował oszczędnościami zdeponowanymi w określonej instytucji finansowej. Obecnie bowiem, w przypadku śmierci osoby, która zdeponowała środki pieniężne bądź depozyty wartościowe, instytucja finansowa (nawet w przypadku dowiedzenia się o zgonie) nie ma obowiązku informowania osób bliskich będących potencjalnymi spadkobiercami, lub też innych osób, o fakcie zgromadzenia takich należności w przypadku niezłożenia stosowanego wniosku przez spadkobiercę. W efekcie powyższego na rynku finansowym daje się zaobserwować niepokojące zjawisko, jakim jest – wobec braku stosownego wniosku spadkobiercy, brak zwrotu spadkobiercom oszczędności zdeponowanych w instytucji finansowej i stałe dysponowanie tymi środkami na potrzeby instytucji finansowej jedynie z zyskiem dla niej samej. Jednocześnie należy przy tym podkreślić, że zdeponowane w powyższy sposób oszczędności de facto na zawsze pozostaną w instytucji finansowej, która na nich zarabia. Praktyka i zasady doświadczenia życiowego nakazują bowiem założyć z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością, że jeżeli po śmierci osoby, która zdeponowała te środki, nie zgłoszą się po nie sami spadkobiercy (co jest częstą praktyką) nie trafią one do rąk osób uprawnionych. W tym miejscu, celem uzupełnienia powyższego wystąpienia oraz wskazania, jak korzystne dla budżetu państwa jest jak najoptymalniejsze rozwiązanie przedstawionego problemu, jedynie informacyjnie podajemy, że według szacunkowych danych, na jakie powołuje się Gazeta Rzeczpospolita (artykuł z dnia 21 lutego 2013 r.) dzięki wypłatom tylko OFE na rzecz spadkobierców - od samego początku istnienia OFE, do budżetu państwa z tytułu samych podatków wpłynęło ok. 196 mln złotych. Na marginesie należy tylko wskazać, że w tym samym artykule Gazeta powołując się na przedstawicieli OFE informuje, że część spadkobierców **w ogóle nie zgłasza do funduszy informacji o śmierci bliskich, a więc nie korzysta z możliwości dziedziczenia oszczędności.**

Z kolei ta sama gazeta w artykule z dnia 26 lutego 2013 r. wskazała na skalę zjawiska, biorąc pod uwagę zgromadzone środki w formie różnych instrumentów finansowych. Pozycją największą są lokaty (depozyty), które sięgają 521 miliardów złotych. W OFE zgromadzono 270 miliardów złotych, a w pozostałych około 250 miliardów złotych. Przyjmując nawet, że skala zjawiska w zakresie nieujawnionych spadkobierców lub spadków nieobjętych wynosi kilka procent, mamy do czynienia z „bezpańskimi” środkami finansowymi na poziomie co najmniej kilku lub kilkunastu miliardów w skali jednego roku.

Przedstawione powyżej aspekty uzasadniają rozważenie takich zmian legislacyjnych, które:

1) wprowadzą ustawowy obowiązek stworzenia centralnej bazy danych, do której instytucje finansowe będą miały obowiązek podawać dane wszystkich osób posiadających oszczędności zdeponowane w tych jednostkach,

2) wprowadzenie obowiązku przekazywania w momencie zgonu numeru PESEL zmarłego (rejestr wygasających numerów PESEL) do centralnej bazy danych (o której mowa w pkt 1) oraz przekazanie go przez właściwą instytucję finansową (w której zgromadzone były oszczędności zmarłego) do Sądu ostatniego miejsca zamieszkania zmarłego. Obowiązkiem Sądu ostatniego miejsca zamieszkania zmarłego jest umieszczenie na stronie internetowej Sądu ogłoszenia, w którym zawarte będą podstawowe dane osobowe zmarłego oraz informacja o możliwości przeprowadzenia postępowania spadkowego. W razie nieprzeprowadzenia postępowania spadkowego bądź braku spadkobierców, środki pieniężne lub depozyty wartościowe zgromadzone na koncie w danej instytucji finansowej (wraz z przychodami tejże instytucji z tytułu „obracania” danymi środkami pieniężnymi) przechodzą na zasilenie budżetu samorządu ostatniego miejsca zamieszkania zmarłego,

3) wprowadzenie automatycznego mechanizmu ustawowego np. w przepisach regulujących postępowanie w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku lub działu spadku nakazujące Sądom z urzędu występować do centralnej bazy danych o udzielenie informacji, czy spadkodawca posiadał środki pieniężne (inne aktywa, akcje, obligacje, jednostki uczestnictwa w funduszach powierniczych, w szczególności emerytalnych, pochodne instrumenty finansowe) zdeponowane w instytucjach finansowych lub wprowadzenie przepisów uprawniających spadkobierców dysponującym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku o prawie do uzyskania informacji z bazy danych, o której mowa w pkt 1),

Mając na uwadze powyższe należy również podnieść, iż celem powyższej inicjatywy nie jest podważenie pozycji instytucji finansowych. Istotą tego wystąpienia jest wprowadzenie przejrzystych i automatycznych mechanizmów umożliwiających realizację celu postępowania spadkowego, jakim jest przypisanie określonych aktywów spadkodawcy jego spadkobiercom oraz należyta ochrona interesów państwa poprzez zapewnienie budżetowi państwa wpływów z tytułu podatków, w związku z wypłatą spadkobiercom środków pieniężnych z instytucji finansowych (np. z OFE – art. 30 a ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 26 lipca 1999 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych). Zważyć bowiem również należy, iż niepobranie zdeponowanych środków przez spadkobierców po osobie zmarłej prowadzi do trwałego i nieopodatkowanego przysporzenia tych środków instytucjom finansowym, zwłaszcza z upływem okresu 10 lat, wskutek braku właściwych regulacji w tym zakresie. Sytuacja taka nie budziłaby szczególnej troski, gdyby podmiotami objętymi przysporzeniem były banki państwowe, a nie prywatne czy z kapitałem napływowym. Zważywszy na obecną strukturę własnościową banków funkcjonujących w Polsce, według której obcy kapitał posiada w przybliżeniu 70 % udziału w sektorze bankowym, majątek po polskich obywatelach bez kosztów i żadnych ograniczeń przechodzi na rzecz zewnętrznych podmiotów z obcym kapitałem, w skali, którą żywotnie winny być zainteresowane polskie struktury państwowe i samorządowe, o czym niżej.

Powyższa inicjatywa stwarza realną możliwość pozyskania znaczących środków do budżetów samorządów w miejscu ostatniego zamieszkania spadkodawcy, w przypadku spadków nieobjętych względnie nieistnienia lub nieustalenia spadkobierców. Podobne mechanizmy funkcjonują już w związku z spadkobraniami przez samorządy spadków nieobjętych, w skład których wchodzi nieruchomości. Zważywszy na powyższe władze samorządów lokalnych winny być żywotnie zainteresowane wprowadzeniem przejrzystego systemu odzyskiwania oszczędności zamrożonych bezpowrotnie w instytucjach finansowych.

Niedopuszczalne jest, aby instytucje finansowe przywłaszczały majątek osób fizycznych i jednocześnie osiągały z tego tytułu zyski. Ponadto, należy wyjaśnić, co działo się z oszczędnościami osób zmarłych, zdeponowanych na kontach licznych instytucji finansowych od czasu prywatyzacji banków, szczególnie od momentu, gdy zaczął przejmować je kapitał zagraniczny (od roku 1990). Należy również sprawdzić czy nie dochodziło w tychże instytucjach do działań niezgodnych z prawem, które narażałyby na starty zarówno budżet państwa, jak i budżety samorządowe.